

JUSTYNA KOWALSKA

<https://orcid.org/0000-0003-4731-3832>

Uniwersytet w Białymstoku

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Badania historii kobiet polskich na tle porównawczym. Kierunki, problematyka, perspektywy” (Białystok 11–13 czerwca 2021 r.)¹

W dniach 11–13 czerwca 2021 r. w Białymstoku odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Badania historii kobiet polskich na tle porównawczym. Kierunki, problematyka, perspektywy”. Wydarzenie to zorganizowane zostało przez Ośrodek Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobięcych przy współpracy z Katedrą Historii Kultury i Pracowni Historii Kobiet Uniwersytetu w Białymstoku.

W związku z dużą liczbą prelegentów oraz różnorodną tematyką prezentowanych przez nich referatów obrady postanowiono podzielić na dwie części zatytułowane „Źródła i stan badań” oraz „Wokół biografii kobiet”, których realizacja zaplanowana została na dwa pierwsze dni konferencji.

Uroczyste otwarcie konferencji poprzedzone zostało przedstawieniem wystawy pt. „PIONIERKI. Kobiety w edukacji i nauce”, która umiejscowiona została w honorowym miejscu Białegostoku –

---

¹ Sprawozdanie przygotowane w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą DIALOG w latach 2019–2021. Jest wynikiem udziału w projekcie badawczym pt. „Ośrodek badań historii kobiet”, nr 0016/DLG/2019/10.

Dziedzińcu Głównym Pałacu Branickich. Wydarzenie to uświetniła obecność osobistości istotnych dla miasta Białegostoku – Bohdana Paszkowskiego – wojewody podlaskiego, prof. dr. hab. Adama Krętowskiego – rektora Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, a także prof. dr. hab. Izabeli Świącickiej – prorektor Uniwersytetu w Białymstoku do spraw nauki i współpracy międzynarodowej. Wydarzenie poprowadzone zostało przez dr Magdalenę Muskałę pełniącą funkcję kierownika Muzeum Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, natomiast przemówienie inauguracyjne wygłosiła prezes Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych i jednocześnie główna inicjatorka powstania wystawy – prof. dr. hab. Małgorzata Dajnowicz. Ponownemu otwarciu niniejszej ekspozycji towarzyszył panel dyskusyjny nawiązujący do tematyki wystawy, a także odnoszący się do sylwetek przedstawionych na planszach kobiet w nawiązaniu do szeroko pojętych nauk prawnych, politycznych oraz medycznych. W niniejszym panelu głos zabrały mgr Patrycja Dajnowicz, dr Diana Dajnowicz-Piesiecka, dr Magdalena Muskała oraz dr Urszula Sokołowska.

Pierwszą część obrad konferencyjnych pt. „Źródła i stan badań” otworzył referat prof. Roberta Suskiego o tytule *Galeria Waleria – córka i żona cesarza*. Autor w swoim wystąpieniu wskazał na wyjątkowy przypadek Galerii Walerii, która w odróżnieniu od wielu innych cesarzowych okresu III i IV w. nie chciała pełnić jedynie funkcji uległej i podporządkowanej mężczyznom władczyni, aby móc decydować o własnym losie.

Wystąpienie mgr. Krzysztofa Kossakowskiego pt. *Pieśni trubadura z XII w. jako źródło do badań nad historią kobiet* oparte zostało na romantycznej historii prowansalskiego trubadura Jaufrégo Rudela opisującej miłość do Hodierny z Trypolisu. Prelegent na podstawie analizy zachowanych utworów przedstawił możliwość innego spojrzenia na funkcjonującą powszechnie teorię dotyczącą relacji między wspomnianymi bohaterami. Swoje dociekania oparł na analizie chronologicznej pieśni w poszczególnych *chansonniers* zawierających zachowane dzieła trubadura.

W kolejnym referacie pt. *Materiały do historii kobiet w rosyjskich aktach proweniencji wojskowej (1914–1915)* prof. Jan Snopko omówił możliwości użycia licznej spuścizny aktowej rosyjskich władz oraz instytucji wojskowych do badań w zakresie dziejów społeczno-gospodarczych, w szczególności dotyczących się kwestii

kobiecej. Prelegent wskazał na obszerną dokumentację dotyczącą pomocy dla rodzin zmobilizowanych żołnierzy, korespondencję do żołnierzy, stanowiącą załączniki do akt, oraz inne cenne, niewykorzystane dotychczas źródła zawierające informacje mogące przyczynić się do lepszego opracowania omawianego zjawiska.

Autorką następnego wystąpienia była prof. Ewa Maj, związana z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, która zaprezentowała referat pt. *Historia czy herstoria w prasie dla kobiet w Polsce międzywojennej*. Celem wystąpienia było pokazanie zjawiska kształtowania oglądu przeszłości w perspektywie płci. Prelegentka wyjaśniła również, na czym polega gra słów zawarta w tytułowym wyrazie „herstoria”, oraz wskazała na związane z tym zjawiskiem próby ukazywania i upowszechniania historiografii z punktu widzenia kobiet.

Udzielenia odpowiedzi na zadane w tytule piątego z kolei referatu pytanie *Czy dzieje kobiet potrzebują historii ludowej?* podjęła się dr Ewelina Kostrzewska. Ta związana z Uniwersytetem Łódzkim badaczka wskazała na istotność historii ludowej w badaniach nad dziejami kobiet w Polsce. Podejmując tematykę relacji poszczególnych członków wielonarodowego społeczeństwa XIX w., autorka wystąpienia wskazała na ważne wydarzenia w historii Polski, mające niebagatelny wpływ na dynamikę i zwroty w owych stosunkach, które niewątpliwie w istotny sposób wpływają na postrzeganie dziejów kobiet polskich.

Następnie prelekcję o tytule *Pisarki, poetki, bohaterki... – siedleckie badania literaturoznawcze* przedstawiła prof. Beata Wałęciuk-Dejneka z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Prelegentka przedstawiła wyniki prowadzonych przez dekadę badań literaturoznawczych uczelnianego Instytutu Językoznawstwa i Literaturoznawstwa, których dociekania zawarte zostały w seriach wydawniczych: „Literackie Portrety Kobiet”, „Znane, nieznanne, zapomniane” oraz „Różne odsłony kobiecych światów”. Wspomniane badania skupiały się na twórczości kobiet – poetek, pisarek, ale również losach bohaterek literackich.

Autorką referatu pt. *Liga Kobiet w okręgu gdańskim (źródła i stan badań)*, która wystąpiła jako następna, jest prof. Małgorzata Dajnowicz. Prelegentka na podstawie źródeł dotyczących tej wschodnioeuropejskiej organizacji kobiecej ukazała charakterystykę, strukturę oraz sposoby funkcjonowania jej podgrupy działającej w okręgu gdańskim. Uwypukliła również obrane przez daną jed-

nostkę cele uznane za priorytetowe oraz drogi dążenia do ich realizacji przez jej członkinie.

Kolejną uczestniczką panelu była dr Maria Bauchrowicz-Tocka, która przedstawiła referat pt. *Liga Kobiet w prasie ogólnopolskiej*. Na podstawie wycinków prasowych prelegentka opisała strukturę, priorytety, statutowe zadania oraz metody funkcjonowania niniejszej masowej organizacji kobiecej działającej w okresie PRL.

Referat pt. *Poradnictwo Ligi Kobiet na łamach „Naszej Pracy”* zaprezentowała następną przedstawicielką białostockiego uniwersytetu – mgr Agnieszka Zaniewska. Omówiła ona specyfikę pracy organizacji w odniesieniu do jej działań o charakterze pomocowym. Poruszona została kwestia poradnictwa, które w poszczególnych etapach działalności organizacji, w związku z występującymi ówczesnie problemami społecznymi, przyjmowało rozmaite formy.

W kolejnym referacie pt. *„Przyjaciółka” jako źródło do badań nad tematyką kobiet w Polsce (1945–1989)* mgr Justyna Zajko-Czochańska przedstawiła jedno z najbardziej poczytnych czasopism kobiecych okresu Polski Ludowej – tygodnik „Przyjaciółka”. W swoim wystąpieniu prelegentka wskazała na stan badań dotyczący niniejszego periodyku oraz omówiła szeroki wachlarz tematów, jakie podejmowała „Przyjaciółka” w swoich wydaniach – styl życia, obyczaje, model rodziny oraz małżeństwa, i co najistotniejsze – zmieniający się wizerunek i pozycję kobiety w społeczeństwie.

Następnie prelekcję o tytule *Badania nad prasą dla kobiet z okresu PRL. Stan obecny i perspektywy* wygłosił dr Łukasz Jędrzejski reprezentujący Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Autor wystąpienia scharakteryzował stan badań oraz proponowane perspektywy badawcze w rozwoju nad tematyką prasy kobiecej w okresie PRL. Poruszona została również kwestia polskich ośrodków naukowych uwzględniających daną problematykę oraz wskazane zostały najistotniejsze osiągnięcia w dorobku poszczególnych z nich.

Przedostatnią prelegentką w danym panelu była dr Urszula Sokołowska, która podjęła się opracowania referatu pt. *„Kobieta i Życie” 1990–2004 – prezentacja problematyki periodyku (w zarysie)*. Autorka skrupulatnie wskazała poszczególne kwestie najczęściej omawiane na łamach tygodnika, uwypuklając tu przede wszystkim zagadnienia o charakterze politycznym, gospodarczym oraz obejmowaniu przez kobiety kierowniczych stanowisk. Zwróciła

również szczególną uwagę na podobieństwa, jak i znaczące różnice w podejmowaniu danych tematów przez periodyk w okresie zarówno przed, jak i po transformacji ustrojowej.

Referat pt. *Stan badań nad historią kobiet polskich (1945–1989)* autorstwa mgr Justyny Granatowskiej był ostatnim zarówno w drugim panelu, jak i zamykającym obrady konferencyjne obejmujące tematykę źródeł oraz stanu badań. Prelegentka przybliżyła uczestnikom konferencji pozycje dotyczące tytułowej historii kobiet polskich z uwzględnieniem podziału na te, które powstały przed, jak i te opublikowane po roku 1989. Wskazała na szereg publikacji odnoszących się do różnych dziedzin naukowych, jak np. sfery prawa, ekonomii, socjologii, a także przytoczyła opracowania zbiorowe powstałe w ramach inicjatyw ośrodków badawczych: Zespołu Badawczego Historii Społecznej XIX i XX w. działającego w ramach Uniwersytetu Warszawskiego oraz białostockiego Ośrodka Badań nad Historią Kobiet.

Po zakończeniu drugiej części obrad otwarto dyskusję nad wygłoszonymi referatami, w trakcie której uczestnicy konferencji mieli okazję podzielić się swoimi spostrzeżeniami oraz uwagami na temat poruszanej tego dnia problematyki.

Drugi dzień obrad konferencyjnych obejmował referaty o charakterze biograficznym i nosił tytuł „Wokół biografii kobiet”.

Pierwszym wystąpieniem w niniejszym panelu było *Zaangażowanie kobiet w życie religijne niemieckiego Kościoła luterańskiego (na przykładzie J.R. Bengel, B. Sturm oraz M.S. Rieger)* autorstwa mgr Magdaleny Gąsowskiej. Autorka na podstawie żywotów tytułowych bohaterki przedstawiła wizerunek oraz rolę kobiety w ruchu pietystycznym w XVII i XVIII w.

Jako następna referat pt. *Katarzyna Jaczynowska (1872–1920). Życie i działalność muzyczna* przedstawiła, reprezentująca Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, mgr Emilia Pobocho. W wystąpieniu omówiony został biogram wybitnej polskiej pianistki oraz pedagog, z uwzględnieniem okresów zarówno kształcenia się w kierunku muzycznym, międzynarodowej kariery artystycznej, jak i późniejszego poświęcenia się bohaterki pracy dydaktycznej. Autorka zwróciła szczególną uwagę na ogromną wrażliwość i umiłowanie sztuki przedwcześnie zmarłej wirtuozki.

Referat pt. *Sylwetka publicystki dwutygodnika „Moja Przyjaciółka” ze Żnina – Felicja Stendigowa (1895–1945)* przedstawiła byd-

goska badaczka tego kobiecego periodyku – dr Katarzyna Wodniak. Autorka wskazała na nieporuszaną dotychczas przez środowisko naukowe kwestię niezbadanego życiorysu Stendigowej. Przeprowadzając uczestników konferencji przez wyjątkowo barwną biografię dziennikarki i eseistki, opisała jej powiązania z różnymi tytułami prasowymi, takimi jak: „Pani Domu”, „AS”, „Nowy Dziennik”, „Kurier Kobiety”, „Życie Świadome” oraz oczywiście tytułową znińską „Moją Przyjaciółkę”.

W kolejnym referacie pt. *Stan badań na temat Pomocniczej Służby Kobiet przy armii Andersa* dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk przedstawiła aktualny stan badań oraz charakterystykę dostępnych archiwaliów dotyczących organizacji Pomocniczej Służby Kobiet działającej w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie w latach 1940–1946. Autorka wymieniła nieliczne powstałe opracowania naukowe na temat historii formacji, z uwzględnieniem m.in. pozycji autorstwa Anny Bobińskiej, Barbary Drapikowskiej czy też Wandy Maćkowskiej. Prelegentka w podsumowaniu swojego wystąpienia wskazała na istotną potrzebę powiększenia dotychczasowego dorobku naukowego na temat analizy dziejów Pomocniczej Służby Kobiet z powodu braku istnienia wyczerpujących daną tematykę pozycji o charakterze monograficznym.

Wystąpienie prof. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk pt. *Historia sztuki, filozof, pedagog – prof. dr hab. Halina Taborska (1933–2021)* oparte zostało na biografii tytułowej pionierki wśród badaczy współczesnej sztuki publicznej. Autorka wystąpienia przeprowadziła uczestników konferencji poprzez poszczególne etapy życia Taborskiej z uwzględnieniem jej kariery naukowej, działalności współzałożonego przez nią stowarzyszenia „The British Journal of Aesthetics”, pełnienia licznych prestiżowych ról w związku z działającym w Londynie Polskim Uniwersytetem na Obczyźnie oraz aktywności w anglosaskich oraz polskich periodykach naukowych. Co istotne, prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk miała okazję zaprezentować sylwetkę bohaterki swojego wystąpienia na otwarciu wystawy „PIONIERKI. Kobiety w edukacji i nauce” 11 września 2020 r.

Kolejne wystąpienie tego dnia należało do mgr Eweliny Andrzejewskiej i nosiło tytuł *Kobiety w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Analiza stanu badań na przykładzie Aleksandry Stypułkowskiej*. Autorka wystąpienia wskazała na dotkliwy brak publikacji o charakterze naukowym dotyczących tematyki kobiet pra-

cujących w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. W referacie przywołanych zostało wiele wybitnych sylwetek kobiecych związanych z niniejszą rozgłośnią, m.in. Barbary Palester, Marii Danilewicz-Zielińskiej, Krystyny Cywińskiej, Marii Czapskiej oraz tytułowej Aleksandry Stypułkowskiej.

Jako następny wystąpił mgr Karol Straczyński z referatem pt. *Kobiety w komitecie odbudowy Warszawy po II wojnie światowej (wybrane sylwetki)*. Autor w swoim wystąpieniu nakreślił sylwetki kobiet aktywnie związanych z odbudową zniszczonej wojną stolicy, m.in. architektek i urbanistek – prof. Heleny Kurkiewicz-Morsztynkiewicz oraz prof. Heleny Syrkus. Prelegent przybliżył również postać nie mniej istotnej, zajmującej się dokumentacją fotograficzną powojennych zniszczeń stolicy – Marii Chrzęszczowej.

Referat zamykający niniejszą konferencję nosił tytuł *Bohaterka historyczna? Refleksje o udziale kobiet w życiu publicznym na łamach polskiej prasy dla kobiet w latach 1989–1992* i zaprezentowany został przez związaną z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie dr Annę Szwed-Walczak. Autorka wystąpienia przybliżyła zrekonstruowany w wyniku prowadzonych przez siebie badań na podstawie periodyku „Kobieta i Życie” obraz bohaterki historycznej w prasie kobiecej. Uwzględniła ona m.in. udział piarstwa dotyczącego bohaterów różnych płci, uwypukliła kwestię różnic między ukazywaniem sylwetek bohaterów płci męskiej i żeńskiej oraz wskazała na sfery, w których to bohaterki-kobiety były dominującymi względem mężczyzn.

Po zamknięciu panelu nadszedł czas na dyskusję, podczas której uczestnicy konferencji mieli okazję zadać pytania dotyczące zaprezentowanych referatów oraz wymienić się spostrzeżeniami na ich temat.

Ostatni dzień konferencji naukowej w głównej mierze dotyczył stanu badań na temat historii kobiet w publikacjach „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobięcych”. W panelu dyskusyjnym obejmującym tematykę upowszechniania i promocji pisma jako forum dyskusji naukowej o dziejach kobiet każdy z uczestników konferencji mógł zabrać głos oraz wygłosić uwagi i spostrzeżenia dotyczące niniejszej problematyki. Jak wskazała prof. Małgorzata Dajnowicz, wszystkie z poruszonych kwestii stanowią doskonałe wskazówki do dalszej pracy nad rozwojem periodyku.

Po ogólnodostępnym panelu dyskusyjnym nastąpił czas na konsultacje indywidualne o charakterze warsztatowym prowadzo-

ne przez organizatorkę konferencji i jednocześnie prezes Instytutu Studiów Kobietych – prof. Małgorzatę Dajnowicz.

Po zakończeniu ostatniego zaplanowanego punktu konferencji prof. Dajnowicz dokonała uroczystego zamknięcia obrad, dziękując obecnym za przybycie, wygłoszenie niezwykle ciekawych i wartościowych referatów, wystosowując jednocześnie serdeczne zaproszenie do wzięcia udziału w kolejnych edycjach konferencji.